

Arbetslöshetsförsäkringen

En arbetslöshetsförsäkring som ger inkomsttrygghet vid arbetslöshet är avgörande för att skapa starka och trygga löntagare. Arbetslöshetsförsäkringen har flera syften. För den enskilde löntagaren ger a-kassan inkomsttrygghet i övergången från ett arbete till ett annat. För löntagarna som kollektivt bidrar försäkringen till att förhindra underbudskonkurrens och att upprätthålla löner på en anständig nivå också i tider av hög arbetslöshet. Arbetslöshetsförsäkringen har även en viktig roll i samhällsekonomin. Den dämpar konjunkturedgångar, förbättrar arbetsmarknadens funktionssätt, har en positiv effekt på produktiviteten, ökar arbetskraftsutbudet och bidrar till ökad jämlikhet.¹

För att den som förlorar jobbet ska kunna få goda möjligheter att antingen ställa om eller hitta ett jobb som motsvarar ens kompetens behöver a-kassan ge en rimlig ersättning. 80 procent av inkomsten är en rimlig nivå för att säkra inkomsttryggheten och omställningsförmågan för individen. Så ser a-kassan inte ut idag. Under de senaste decennierna har arbetslöshetsförsäkringen försämrats. Ersättningen har urholkats över tid och allt färre får 80 procent av sin tidigare lön vid arbetslöshet.

Under den borgerliga regeringen 2006–2014 raserades målmedvetet och strategiskt viktiga delar av arbetslöshetsförsäkringen. Villkoren för att kvalificera sig till ersättning skärptes, ersättningsnivån sänktes och höjda och differentierade avgifter infördes. Som en följd av högerns kraftiga försämringar av arbetslöshetsförsäkringen ställdes en stor grupp löntagare utanför försäkringen.

2014–2018 genomförde Vänsterpartiet och regeringen vissa förbättringar av arbetslöshetsförsäkringen. Däribland höjdes ersättningsnivåerna, en ny deltidbegränsningsregel infördes och villkoren för förtroendevalda ändrades. Förändringarna var viktiga och nödvändiga.

Under pandemin har regeringen genomfört flera tillfälliga förstärkningar av arbetslöshetsförsäkringen. Bland annat har ersättningsnivåerna höjts och arbetsvillkoret justerats så att fler kan kvalificera sig för ersättning. De tillfälliga förstärkningarna av a-kassan innebär att knappt 4 av 10 av de heltidsarbetande får 80 procent av sin tidigare lön i ersättning från a-kassan. De tillfälliga förstärkningarna gäller t.o.m. årsskiftet 2022/2023, därefter sker en återgång till det ordinarie regelverket.

Vid en återgång till det ordinarie regelverket skulle enbart 15 procent av dem som arbetar heltid få 80 procent av sin tidigare lön i ersättning från a-kassan. Av de heltidsarbetande tjänstemännen skulle knappt 8 procent få 80 procent av sin lön ersatt från a-kassan vid det ordinarie regelverket.² En återgång till det ordinarie regelverket skulle därmed kraftigt försämra löntagarnas ekonomi vid arbetslöshet och göra löntagarna än mer beroende av kollektivavtalens och fackförbundens kompletterande ersättningar.

Kollektivavtalade försäkringar eller försäkringar som erbjuds medlemmar i fackliga organisationer ska och kan aldrig ersätta offentliga försäkringar. Existensen av sådana försäkringar innebär inte att staten kan dra sig tillbaka eller sänka sin ambitionsnivå. Däremot kan de vara värdefulla som komplement.

Arbetslöshetsförsäkringen behöver rustas upp för att ge inkomsttrygghet för fler löntagare. De tillfälliga förstärkningarna under pandemin är bra men inte tillräckliga. För att återupprätta arbetslöshetsförsäkringen som en inkomstförsäkring krävs permanenta förbättringar. Här behöver staten ta ett större ansvar och skjuta till de resurser som behövs.

Vänsterpartiets mål är att 80 procent av löntagarna ska få 80 procent av sin tidigare lön vid arbetslöshet. Vi vill därför höja den högsta dagpenningen och grundbeloppet (tak och golv), indexera ersättningsbeloppen till löneutvecklingen, höja ersättningsnivån till 80 procent för hela

¹ LO (2022) Hur fungerar a-kassan – för den enskilde och hur lite får du? Samt LO (2022) Vilken roll spelar arbetslöshetsförsäkringen i samhällsekonomin?

² TCO (2022) A-kassan urholkas år efter år – Så påverkas hushållens ekonomi.

ersättningsperioden samt för tid med aktivitetsstöd, förbättra kvalificerings- och ersättningsvillkoren och återinföra studerandevillkoret.

Reformerna ska ske successivt enligt följande modell:

- 2023 återinförs studerandevillkoret. Samma år permanentas de tillfälliga kvalificerings- och ersättningsreglerna som gällt under pandemin och karensdagarna i a-kassan avskaffas.
- 2024 ändras ersättningsnivån så att den uppgår till 80 procent under hela ersättningsperioden, även för den med aktivitetsstöd.
- 2025 höjs taket i a-kassan för hela ersättningsperioden, även för den med aktivitetsstöd så att 80 procent av löntagarna hamnar under det. Samma år höjs grundbeloppet och ersättningarna i aktivitetsstödet i relation med höjningen av taket.

De tillfälliga kvalificerings- och ersättningsreglerna som gällt under pandemin innebär att taket i a-kassan uppgår till 1 200 kronor per dag under de 100 första dagarna och därefter 1 000 kronor per dag, samt att ersättning enligt grundförsäkringen uppgår till 510 kronor per dag och den tillfälligt lägsta nivån för grundbeloppet på 255 kronor bibehålls.

För att taket ska uppgå till en nivå som innebär att 80 procent av löntagarna har inkomster under det behöver det höjas till 1 714 kronor per dag. Om övriga nivåer höjs med bibehållen relation uppgår grundförsäkringen till 688 kronor per dag och den tillfälligt lägsta nivån för grundbeloppet på 344 kronor per dag.

Till följd av våra förslag får deltagarna i de arbetsmarknadsåtgärder vi satsar på en högre ersättning, vi underlättar därmed omställningen.

Tabell 2.3 Offentligfinansiell effekt av förstärkt a-kassa (miljarder kronor)

	2023	2024	2025	2026
Staten	-6,8	-9,6	-15,3	-15,8
varav arbetslösersättning	-4,6	-5,2	-8,6	-8,9
varav aktivitetsstöd	-1,8	-3,7	-6,1	-6,3
varav övrigt*	-0,4	-0,7	-0,6	-0,8
Kommunerna	2,2	3	5,1	5,2
ÅP-system	1,1	1,5	2,5	2,5
Totalt offentlig sektor	-3,5	-5,1	-7,7	-8,0

* statlig ålderspensionsavgift, skattereduktion för allmän pensionsavgift, skattereduktion för arbetsinkomst, statlig inkomstskatt, bostadsbidrag, finansieringsavgift

Källa: RUT 2022:520

Beräkningarna ovan tar inte hänsyn till eventuella beteendeeffekter och kan behöva justeras uppåt något utifrån att studerandevillkoret kombineras med högre ersättningsnivåer. Kostnaderna för studerandevillkoret är också en historiskt baserad uppskattning.

Vänsterpartiets förslag:

- Reformera A-kassan enligt beskrivningen ovan.